

MACIEJ P. GAPSKI

WYBORY PARLAMENTARNE I PREZYDENCKIE
NA WĘGRZECH
ASPEKTY PRAWNE

Prawo wyborcze jest jedną z kluczowych regulacji w każdym państwie demokratycznym. Od jego kształtu zależy sposób i jakość sprawowania rządów. Można stwierdzić, że prawo wyborcze stanowi podstawę każdej demokracji. Nawet w państwach z długą tradycją demokratyczną model unormowań wyborczych często budzi kontrowersje i bywa przedmiotem dyskusji wśród polityków, prawników oraz zwykłych obywateli. Tym bardziej z większą uwagą i wnikliwością należy badać systemy wyborcze państw z niewielkim stażem demokratycznym, gdzie instytucje wyborcze nie są jeszcze w pełni ukształtowane.

Na Węgrzech, jak w większości państw Europy Środkowo-Wschodniej, pod koniec lat 80. XX wieku doszło do upadku systemu komunistycznego i rozpoczęto budowę systemu demokratycznego. W okresie między marcem a październikiem 1989 roku przeprowadzono wiele negocjacji politycznych pomiędzy obozem rządzącym a przedstawicielami opozycji, zakończonych podpisaniem deklaracji w Lakitelek, gwarantującej demokratyzację życia społecznego¹. Proces politycznych zmian na Węgrzech, który doprowadził do zmian w Konstytucji z 1949 roku, wolnych wyborów oraz liberalizacji gospodarki, zwany jest „wynegocjowaną rewolucją” dla podkreślenia ewolucyjnego charakteru transformacji węgierskiej².

Mgr MACIEJ P. GAPSKI – Katedra Prawa Administracyjnego WZNPIE KUL w Tomaszowie Lubelskim; adres do korespondencji: e-mail: mgapski@kul.lublin.pl

¹ W. O r ł o w s k i, *Republika Węgierska*, w: *Ustroje państw współczesnych*, red. E. Gdulewicz, Lublin 2005, s. 284.

² Tamże, s. 286.

Spośród państw Europy Środkowo-Wschodniej Węgry najwcześniej podjęły próby zreformowania systemu wyborczego poprzez zwiększenie uprawnień wyborców do wyrażania własnych preferencji. Wyrazem tych zmian było przyjęcie nowej ordynacji wyborczej w 1983 roku³. Kolejne zmiany w prawie wyborczym wpisały się w reformy całego systemu politycznego w tym kraju i zakończone zostały przyjęciem w 1989 roku w pełni demokratycznej ordynacji wyborczej.

W niniejszej publikacji autor zaprezentował analizę norm konstytucyjnych, dotyczących prawa wyborczego, oraz ordynacji wyborczej do parlamentu na Węgrzech. Dla dopełnienia rozważań dotyczących bezpośrednich wyborów do Zgromadzenia Krajowego przedstawiono również procedurę pośrednich wyborów prezydenckich. W założeniu przedmiotowa praca ma stanowić wstęp do bardziej szczegółowych badań nad prawem wyborczym w tym państwie.

WYBORY DO ZGROMADZENIA KRAJOWEGO⁴

1. UWAGI WSTĘPNE

Węgierski parlament, zwany Zgromadzeniem Krajowym, jest organem jednoizbowym, w którego skład wchodzi 386 deputowanych. Jego kadencja trwa cztery lata i liczona jest od dnia posiedzenia inauguracyjnego⁵.

Zgromadzenie Krajowe obraduje w systemie sesyjnym, w ciągu roku odbywają się dwie sesje zwyczajne od 1 lutego do 15 czerwca oraz od 1 września do 15 grudnia⁶. Poza pierwszą sesją, którą zwołuje prezydent, na pozostałe parlament zbiera się z mocy prawa.

³ R. W i s z n i o w s k i, *Wybory parlamentarne w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Polityczne konsekwencje systemów wyborczych*, w: *Demokracje Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 1998, s. 86.

⁴ Część artykułu dotycząca wyborów do Zgromadzenia Krajowego została napisana na bazie publikacji autora: *Prawo wyborcze państw Europy Środkowo-Wschodniej. Wybrane przykłady*, Lublin 2006, s. 20-25.

⁵ H. D o n a t h, *Zgromadzenie Krajowe Parlament Republiki Węgierskiej*, Warszawa 1993, s. 15.

⁶ Konstytucja w § 22 pkt 3 przewiduje także sesje nadzwyczajne i posiedzenia nadzwyczajne; autor korzystał z tekstu Konstytucji Węgier w tłumaczeniu z języka węgierskiego H. Donatha (Warszawa 2002).

Zgromadzenie Krajowe zgodnie z § 19 Konstytucji jest najwyższym organem władzy państwowej i przedstawicielstwa ludu, do jego podstawowych kompetencji należy uchwalanie ustaw oraz wybór prezydenta oraz premiera.

Prawo wyborcze do Zgromadzenia Krajowego, poza ogólną regulacją konstytucyjną, zostało określone w ordynacji wyborczej z 20 października 1989 roku⁷. Ordynacja ta została uchwalona w wyniku kompromisu zawartego podczas rozmów węgierskiego „Okrągłego Stołu” w lipcu i wrześniu 1989 roku, pomiędzy partią komunistyczną a przedstawicielami głównych partii opozycyjnych⁸.

W trakcie prac nad ordynacją obóz rządzący próbował przeforsować utrzymanie istniejących jednomandatowych okręgów wyborczych, obsadzanych systemem większościowym, opozycja zaś (niejednogłośnie)⁹ domagała się wyborów proporcjonalnych. Kompromisem było przyjęcie systemu mieszanego, nawiązującego do wzorców niemieckich¹⁰.

2. REGULACJA KONSTYTUCYJNA

Konstytucja Republiki Węgier zawiera nieliczne przepisy dotyczące sposobu wybierania deputowanych do parlamentu.

Na podstawie § 20 pkt 1 wybory deputowanych zarządza się w miesiącu kwietniu lub maju w czwartym roku od wyboru poprzedniego Zgromadzenia

⁷ Ustawa nr XXXIV z 1989 r. o wyborach deputowanych do Zgromadzenia Krajowego. Autor korzystał z tekstu w języku angielskim, umieszczonego na płycie CD wydanej pod nazwą *Election law compendium of Central and Eastern Europe* przez International Foundation for Election System (IFES) (Waszyngton 2002). W 1997 roku przyjęto ustawę dotyczącą procedury wyborczej, wspólną dla wszystkich wyborów powszechnych przeprowadzanych na Węgrzech, która określa m.in. sposób tworzenia spisów wyborców, rodzaje i kompetencje organów wyborczych, sposób prowadzenia kampanii wyborczej, techniczne kwestie dotyczące przeprowadzania wyborów; ustawa dostępna na stronie internetowej http://www.parlament.hu/parl_en.htm.

⁸ A. K ö r ö s é n y i, *Węgierskie wybory parlamentarne – rok 1990*, w: *Wybory i narodziły demokracji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej*, red. J. Raciborski, Warszawa 1991, s. 58-59.

⁹ Zob. szerzej D. N o h l e n, *Prawo wyborcze i system partyjny*, Warszawa 2004, s. 370-371.

¹⁰ M. S z c z e p a n i a k, w: *Przebudowa ustroju politycznego na Węgrzech i w Czechosłowacji*, M. Szczepaniak, S. Zyborowicz, Poznań 1995, s. 23-24.

Krajowego¹¹. Kompetencja do wyznaczenia daty wyborów przysługuje prezydentowi (§ 30/A pkt 1 lit. d Konstytucji).

Konstytucja w § 70 pkt 1 przyznaje bierne prawo wyborcze każdemu pełnoletniemu obywatelowi węgierskiemu, zamieszkałemu na terytorium Republiki Węgierskiej, a czynne prawo wyborcze uzależnia dodatkowo od przebywania na terytorium kraju. Punkt 2 omawianego przepisu pozbawia praw wyborczych osoby ubezwłasnowolnione z powodu całkowitego lub częściowego ograniczenia zdolności do działań prawnych, skazane prawomocnym wyrokiem sądowym na utratę praw publicznych, jak również odbywające prawomocną karę pozbawienia wolności albo przebywające w zamkniętym zakładzie na leczeniu przymusowym na podstawie prawomocnego orzeczenia wydanego w postępowaniu karnym.

Zgodnie z § 71 pkt 1 Konstytucji deputowanych wybierają wyborcy w bezpośrednim i tajnym głosowaniu, na podstawie powszechnego i równego prawa wyborczego. Punkt 3 omawianego przepisu przewiduje uchwalenie ordynacji wyborczej, do której przyjęcia wymagane są głosy dwóch trzecich obecnych deputowanych do Zgromadzenia Krajowego.

3. ORDYNACJA WYBORCZA

Obecnie obowiązuje na Węgrzech ordynacja wyborcza z 1989 roku, która do dnia dzisiejszego została kilkakrotnie znowelizowana.

Trzy pierwsze przepisy ustawy stanowią powtórzenie regulacji konstytucyjnej i dotyczą podstawowych zasad wyborczych (powszechność, równość, bezpośredniość) oraz czynnego i biernego prawa wyborczego.

System wyborczy przyjęty w prezentowanej ustawie jest systemem mieszanym, łączącym w sobie elementy systemu większościowego oraz proporcjonalnego. Deputowani do parlamentu są wybierani w jednomandatowych okręgach wyborczych – 176 osób, oraz w okręgach wielomandatowych – 152, zaś 58 posłów pochodzi z listy krajowej, są to tzw. mandaty kompensacyjne¹².

Kandydatów w okręgach jednomandatowych mogą nominować organizacje społeczne oraz grupa co najmniej 750 wyborców zamieszkałych w danym

¹¹ Nie dotyczy to wyborów przedterminowych przeprowadzonych w przypadku rozwiązania Zgromadzenia Krajowego.

¹² Art. 4 pkt 2 ordynacji.

okręgu. Wyborcy w procesie rejestracji kandydatów mogą poprzeć tylko jednego z nich, podpisując się na tzw. „karcie rekomendacji”¹³.

W okręgach wielomandatowych kandydatów zgłaszać mogą wyłącznie partie polityczne¹⁴, które zgłosiły kandydatów w jednej czwartej okręgów jednomandatowych na danym obszarze, jednak co najmniej w dwóch takich okręgach¹⁵. Węgry podzielone są na 20 okręgów terytorialnych – 19 województw oraz Budapeszt.

Listę krajową mogą stworzyć partie polityczne, które zgłosiły listy terytorialne co najmniej w siedmiu województwach, zgodnie z art. 5 pkt 4 ordynacji. Ten sam kandydat może być zgłoszony zarówno na liście w okręgu jednomandatowym, jak i na liście terytorialnej i krajowej; jeżeli zostanie wybrany w okręgu jednomandatowym, zostaje skreślony z dwóch pozostałych list, jeśli zaś wybrany zostanie z okręgu wielomandatowego, wykreśla się go z listy krajowej (art. 5 pkt 7).

Każdemu uczestnikowi wyborów przysługują dwa głosy; jeden oddaje na kandydata z okręgu jednomandatowego, drugi natomiast na listę partii w ramach okręgu terytorialnego.

Głosowanie w okręgach jednomandatowych przebiega przeważnie w dwóch turach, choć może zakończyć się już w pierwszej. Kandydat zostaje członkiem parlamentu, jeżeli w pierwszej turze zdobędzie bezwzględną większość ważnie oddanych głosów, przy założeniu, że w wyborach w tym okręgu weźmie udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania¹⁶.

Jeżeli w pierwszej turze weźmie udział mniej niż połowa uprawnionych do głosowania (nieważna tura), albo jeżeli żaden z kandydatów nie osiągnie wymaganej większości do objęcia mandatu pomimo prawidłowej frekwencji (nierozstrzygnięta tura), przeprowadza się w danym okręgu drugą turę wyborów.

W wypadku nieważnej pierwszej tury głosowania do drugiej kwalifikują się wszyscy kandydaci biorący już udział w wyborach. Deputowanym zgodnie z art. 7 pkt 2 lit b ordynacji zostaje kandydat, który zdobył największą liczbę

¹³ W. B r o d z i ń s k i, *System konstytucyjny Węgier*, Warszawa 2003, s. 27.

¹⁴ Jednostką podziału administracyjnego jest *komitat* – odpowiednik polskiego województwa, W. B r o d z i ń s k i, *Republika Węgierska*, w: *Wzajemne stosunki między władzą ustawodawczą a wykonawczą*, red. W. Brodziński, D. Górecki, K. Skotnicki, T. Szymczak, Łódź 1996, s. 175.

¹⁵ Art. 5 pkt 3 ordynacji.

¹⁶ Art. 7 pkt 1 ordynacji.

głosów w drugiej turze, jeżeli w wyborach wzięła udział jedna czwarta uprawnionych do głosowania z okręgu.

Jeżeli pierwsza tura pozostała nierozstrzygnięta, do drugiej przechodzą tylko ci z kandydatów, którzy zdobyli przynajmniej 15% prawidłowo oddanych głosów, jeżeli zaś nie ma takich kandydatów, wtedy do drugiej tury zakwalifikowani zostają kandydaci z trzema najlepszymi wynikami. Wybrany zostaje ten z pretendujących do Zgromadzenia, który zdobędzie największą liczbę głosów, jeśli w wyborach weźmie udział jedna czwarta uprawnionych z danego okręgu. W przeciwnym wypadku mandat ten zostaje przesunięty na listę krajową.

W okręgu wielomandatowym kandydaci otrzymują mandaty proporcjonalnie do liczby oddanych na te listy głosów, zgodnie z kolejnością ustaloną na karcie do głosowania. Warunkiem ważności wyboru w pierwszej turze jest udział w niej ponad połowy wyborców zamieszkujących okręg¹⁷. W drugiej turze wybory uznaje się za wiążące, jeśli wzięła w nich udział jedna czwarta wyborców okręgu. Mandaty z list terytorialnych dzielone są proporcjonalnie do liczby uzyskanych głosów według metody Hagenbacha-Bischoffa¹⁸.

Jeśli po dokonaniu obliczenia wszystkich głosów w okręgu wyborczym pozostanie nieobsadzony mandat, wówczas otrzyma go, zgodnie z art. 8 pkt 3 ordynacji, ten kandydat, który uzyskał mniej głosów niż było to wymagane, ale więcej niż dwie trzecie koniecznej liczby obliczonej zgodnie z metodą Hagenbacha-Bischoffa¹⁹. Jeżeli po powyższych obliczeniach dalej nie zostaje obsadzony mandat, zostaje on przeniesiony do listy krajowej, zwiększając tym samym liczbę pochodzących z niej deputowanych.

Mandaty z listy ogólnokrajowej rozdzielane są pomiędzy listy kandydatów proporcjonalnie do uzyskanych przez te listy tzw. głosów ułamkowych zgodnie z metodą d'Hondta²⁰. Na głosy ułamkowe składają się głosy oddane na

¹⁷ Art. 8 pkt 1 ordynacji.

¹⁸ B r o d z i ń s k i, *System...*, s. 29. Zgodnie z metodą Hagenbacha-Bischoffa wynik wyborów uzyskuje się poprzez podzielenie sumy wszystkich ważnie oddanych głosów w okręgu przez liczbę mandatów przypadających na dany okręg powiększoną o 1. Otrzymaoną w wyniku powyższej operacji liczbę zaokrągla się do liczby całkowitej, uzyskuje dzielnik wyborczy i dokonuje dzielenia przez ten dzielnik liczby głosów oddanych na poszczególne listy. Otrzymane liczby całkowite wskazują liczbę mandatów dla każdej listy. Mandaty nieobsadzone rozdziela się w osobnym postępowaniu – można tego dokonać przez ponowne zastosowanie tej samej metody dla mandatów nieobsadzonych, B. B a n a s z a k, *Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych*, Kraków 2004, s. 380-381.

¹⁹ N o h l e n, dz. cyt., s. 372.

²⁰ Tamże, s. 373. Metoda d'Hondta zakłada, że liczbę głosów oddanych na poszczególne

kandydatów w jednomandatowych okręgach wyborczych w pierwszej, ważnej turze głosowania, które nie wystarczyły do zdobycia miejsca w parlamencie, a także głosy oddane na listy partii w okręgach wielomandatowych, niewystarczające do uzyskania mandatu lub przewyższające liczbę głosów koniecznych do zdobycia mandatu. Do głosów ułamkowych nie zalicza się natomiast głosów oddanych w pierwszej nieważnej turze głosowania oraz głosów oddanych na partie w okręgach wielomandatowych, które w skali całego kraju nie przekroczyły 5% progu wyborczego²¹.

Partie występujące w wyborach mogą tworzyć koalicje wyborcze, jeżeli najpóźniej 8 dni przed dniem wyborów zgłoszą taką decyzję i określą kolejność, w jakiej kandydaci tych partii będą zdobywać mandaty z list terytorialnych²². Utrudnieniem w zdobyciu mandatów przez listy koalicyjne jest wprowadzenie wysokiego progu wyborczego wynoszącego 5% za każdą partię, jednakże nie więcej niż 15%²³.

Ukształtowany w powyższy sposób system wyborczy stał się najkorzystniejszy dla dużych i średnich partii, natomiast małym ugrupowaniom politycznym utrudniono możliwość dostania się do parlamentu poprzez wprowadzenie czterech rodzajów przeszkód. Pierwszą z nich jest konieczność zebrania 750 podpisów popierających zgłoszenie kandydata w jednomandatowym okręgu wyborczym; kolejne przeszkody to sposób rejestracji list terytorialnych, wymagający zarejestrowania kandydatów w co najmniej 1/4 okręgów jednomandatowych w województwie oraz rejestracja listy krajowej możliwa dla partii zgłaszających co najmniej 7 list terytorialnych, a także 5% próg wyborczy dla list terytorialnych²⁴. Pomimo tych obostrzeń wybory w okręgach jednomandatowych stwarzają możliwość dostania się do parlamentu kandydatów cieszących się lokalnie dużym poparciem społecznym, a nienależących do dużych ugrupowań. Wymogi preferujące partie o szerokim

listy wyborcze dzieli się przez kolejne liczby naturalne 1,2,3,4,5... Otrzymane w ten sposób ilorazy grupuje się w odrębnych dla każdej listy kolumnach od wartości najwyższych do najniższych. O przyznaniu mandatów poszczególnym listom decyduje kolejność najwyższych ilorazów w ramach poszczególnych kolumn. Liczba największych ilorazów odpowiada liczbie mandatów zdobytych w danym okręgu. B a n a s z a k, dz. cyt., s. 379-380.

²¹ B r o d z i ń s k i, *System...*, s. 29.

²² Art. 8 pkt 7 ordynacji.

²³ Stosownie do regulacji z art. 8 pkt 5 ordynacji w przypadku koalicji wyborczej dwóch partii próg wyborczy wynosi 10%, w wypadku trzech i więcej partii – 15%.

²⁴ Por. K ö r ö s é n y i, dz. cyt., s. 59-60.

społecznym poparciem przeciwdziałają natomiast nadmiernemu podziałowi parlamentu²⁵.

Przyjęty na Węgrzech system wyborczy w wyborach z 1990 i 1994 roku zniekształcił preferencje wyborcze poprzez nadreprezentację partii w stosunku do wyniku wyborczego i tym samym wykazał przede wszystkim cechy systemu większościowego²⁶. Dopiero w wyborach z 1998 roku system ten wykazał swoje proporcjonalne zalety, które w założeniu miał przejawiać od początku funkcjonowania²⁷.

Należy również zauważyć zjawisko wzrostu tzw. głosów ułamkowych, prowadzące do przenoszenia mandatów z list terytorialnych do listy ogólnokrajowej²⁸ (procedura przenoszenia została omówiona powyżej).

Obliczaniem głosów oddanych podczas wyborów zajmuje się Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Organami wyborczymi są natomiast Krajowa Komisja Wyborcza, komisje w terytorialnych i indywidualnych okręgach wyborczych oraz komisje skrutacyjne²⁹.

Doświadczenia kampanii wyborczej z 1990 roku, prowadzonej w niezwykle brutalnej i zacieklej formie, skłoniły partie polityczne na Węgrzech do przyjęcia Wyborczego Kodeksu Etycznego. Celem owej deklaracji było stworzenie reguł prowadzenia czystej i kulturalnej agitacji wyborczej. Dokument został podpisany przez kierownictwa większości partii i opublikowany 16 grudnia 1993 roku. Strony sygnujące akt zobowiązały się do wycofania poparcia kandydatów naruszających normy ustalone w Kodeksie oraz poinformowania o takim zjawisku opinii publicznej, a także do powstrzymania się od zastosowania działań odwetowych³⁰.

²⁵ Por. M. S z c z e p a n i a k, *Wybory parlamentarne na Węgrzech (8 i 29 V 1994 r.)*, w: *Polska i państwa sąsiednie, wybory parlamentarne i prezydenckie 1993-1995*, red. S. Zybrowicz, Poznań 1997, s. 105.

²⁶ Dla przykładu można przytoczyć wynik Forum Demokratycznego z 1990 r., które przy 41,22% poparciem wyborczym uzyskało 65,77% mandatów spośród 176 przypadających na okręgi jednomandatowe; B r o d z i Ń s k i, *Republika...*, s. 177-178.

²⁷ Szerzej zob. N o h l e n, dz. cyt., s. 377.

²⁸ W wyborach w 1990 roku z list terytorialnych do listy krajowej przesunięte zostały aż 32 mandaty; K ö r ö s é n y i, dz. cyt., s. 64.

²⁹ S z c z e p a n i a k, *Wybory...*, s. 103.

³⁰ Zob. szerzej: tamże, s. 104.

POŚREDNIE WYBORY PREZYDENCKIE

1. UWAGI WSTĘPNE

Utworzenie instytucji prezydenta na Węgrzech poprzedzone było bardzo burzliwymi negocjacjami pomiędzy partią rządzącą a opozycją demokratyczną. Kontrowersje nie dotyczyły ustanowienia samej instytucji tylko trybu jej wyboru³¹. Obóz rządzący proponował, aby prezydent wybierany był w wyborach powszechnych i bezpośrednich, co stanowiłoby wzmocnienie jego ustrojowej pozycji. Opozycja twierdziła zaś, że o tym może zadecydować jedynie parlament wybrany w wolnych, demokratycznych wyborach³².

W przeprowadzonym w listopadzie 1989 roku referendum zdecydowano, że najpierw odbędą się wybory parlamentarne, później zaś prezydenckie³³. Przed zakończeniem kadencji Zgromadzenie Krajowe, wybrane w wyborach w 1985 roku, postanowiło zmienić ustawę numer XXXI z 1989 roku i wprowadziło zasadę, zgodnie z którą prezydent miał być zawsze wybierany przez naród³⁴. Jednakże po wyborach parlamentarnych, przeprowadzonych na wiosnę 1990 roku, parlament uchwalił zmianę Konstytucji – 18 czerwca, wprowadzającą elekcję głowy państwa przez Zgromadzenie Krajowe. Pierwszym prezydentem wybranym 3 sierpnia 1990 roku został Árpád Göncz, za jego kandydaturą głosowało 295 deputowanych, przeciw pozostało 13. Był on jedynym kandydatem na ten urząd³⁵.

Zgodnie z § 29 Konstytucji Węgier prezydent jest głową państwa, wyraża jedność narodu oraz stoi na straży demokratycznej działalności organizacji państwowej, ponadto jest on naczelnym dowódcą sił zbrojnych. Do jego kompetencji na podstawie § 30/A Konstytucji należy m.in.: reprezentowanie państwa na zewnątrz, zawieranie umów międzynarodowych, mianowanie i przyjmowanie ambasadorów, wyznaczanie daty wyborów do Zgromadzenia Krajowego i samorządów lokalnych, stosowanie prawa łaski, decydowanie w sprawach obywatelstwa. Większość rozstrzygnięć i zarządzeń prezydenta wymaga kontrasygnaty premiera lub właściwego ministra.

³¹ O r ł o w s k i, dz. cyt., s. 302.

³² Tamże.

³³ B r o d z i ń s k i, *Republika...*, s. 172.

³⁴ Tamże.

³⁵ A. Göncz pełnił urząd tymczasowego prezydenta od 2 maja 1990; tamże, 173.

Prezydent jest nietykalny, a jeżeli w czasie sprawowania urzędu naruszy Konstytucję lub ustawę, tylko Zgromadzenie Krajowe może wszcząć postępowanie w sprawie pociągnięcia go do odpowiedzialności większością głosów 2/3 deputowanych. O odpowiedzialności prezydenta decyduje Trybunał Konstytucyjny, który może złożyć go z urzędu (§ 31/A Konstytucji).

2. TRYB WYBORU PREZYDENTA

Prezydenta Republiki wybiera Zgromadzenie Krajowe na pięcioletnią kadencję. Bierne prawo wyborcze posiada każdy obywatel węgierski legitymujący się prawem wyborczym, który do dnia wyborów ukończył 35 lat. Konstytucja ogranicza długość sprawowania tego urzędu do dwóch kadencji.

Wyboru prezydenta należy dokonać najpóźniej w ciągu trzydziestu dni przed upływem kadencji urzędującego prezydenta, jeżeli zaś kadencja zakończyła się przed czasem, w ciągu trzydziestu dni od dnia jej ustania. Wybory prezydenckie zarządzane są przez przewodniczącego Zgromadzenia Krajowego. Wybory prezydenckie poprzedzone są rejestracją kandydatur. Zgłoszenie kandydata musi uzyskać pisemne poparcie co najmniej pięćdziesięciu deputowanych. Każdy z członków Zgromadzenia może poprzeć tylko jedno zgłoszenie, w wypadku poparcia większej ich ilości, wszystkie udzielone poparcia tracą ważność. Zgłoszenie kandydatów odbywa się do czasu zarządzenia głosowania przez przewodniczącego Zgromadzenia.

Prezydent wybierany jest w głosowaniu tajnym, w razie potrzeby może odbyć się kilka tur głosowania. W pierwszej turze na prezydenta zostaje wybrana osoba, która uzyskała poparcie dwóch trzecich deputowanych. W sytuacji niewybrania prezydenta w pierwszej turze przeprowadza się drugą turę wyborów, w której do wyboru wymagana jest również wskazana powyżej większość dwóch trzecich składu Zgromadzenia.

Jeżeli zachodzi konieczność przeprowadzenia trzeciej tury wyborów, uczestniczy w niej wyłącznie dwóch kandydatów, którzy uzyskali największą liczbę głosów. W trzeciej turze głosowania prezydentem może zostać ten, który uzyskał zwykłą większość głosów, bez względu na liczbę uczestniczących w głosowaniu. Konstytucja nakłada wymóg zakończenia procedury głosowania najwyżej w ciągu trzech kolejnych dni.

Objęcie urzędu prezydenta następuje z chwilą upływu kadencji prezydenta urzędującego, zaś w sytuacji zakończenia tej kadencji przed czasem, w ósmym dniu od ogłoszenia wyników wyborów. Przed objęciem urzędu prezydent elekt składa przysięgę przed Zgromadzeniem Krajowym.

Urzędu prezydenta nie można łączyć z żadnymi innymi urządzeniami lub stanowiskami państwowymi, społecznymi i politycznymi. Prezydent nie może wykonywać innej pracy zarobkowej i przyjmować wynagrodzenia. O uposażeniu prezydenta decyduje ustawa, do której przyjęcia wymagana jest większość dwóch trzecich obecnych w chwili głosowania deputowanych.

PODSUMOWANIE

Węgierski system wyborczy bez wątpienia spełnia wszelkie wymogi stawiane prawu wyborczemu w państwie demokratycznym.

Ordynację wyborczą do Zgromadzenia Krajowego cechuje wysoki stopień skomplikowania, bezprecedensowy w skali międzynarodowej³⁶. Jednakże w warunkach węgierskich system ten sprawdza się, czego wyrazem jest stabilizacja polityczna tego kraju. W omawianym systemie wyborczym obywatele mogą wyrazić zarówno swoje preferencje indywidualne, głosując w okręgach jednomandatowych, jak i preferencje partyjne, wybierając jedną z list wystawionych przez organizację polityczną. System ten zapewnia ponadto wyłonienie stabilnej większości parlamentarnej, która może sprawnie kierować funkcjonowaniem państwa. Należy mieć jednak na uwadze fakt, że mniej skomplikowany system wyborczy mógłby równie dobrze spełniać swe funkcje³⁷.

Pozycja ustrojowa Prezydenta Republiki Węgierskiej jest słaba, a jego rola sprowadza się przede wszystkim do funkcji reprezentacyjnych. W literaturze podkreśla się, że przyjęty w Konstytucji zakres jego kompetencji sprawia, że jest on „najśłabszą głową państwa” wśród krajów Europy Środkowej³⁸. Jednakże sposób sprawowania urzędu przez pierwszego Prezydenta Republiki Węgierskiej Árpáda Göncza sprawił, że pomimo skromnych prerogatyw, instytucję tę otacza się powszechnym szacunkiem³⁹.

Dokonywanie wyboru prezydenta w wyborach pośrednich stanowi kolejny wyraz jego nieznacznej pozycji ustrojowej. Tryb wyboru w łonie Zgromadzenia Krajowego nie jest skomplikowany i gwarantuje sprawną elekcję głowy państwa nawet w wypadku rozbieżności wśród deputowanych. Dla moc-

³⁶ N o h l e n, dz. cyt., s. 231.

³⁷ Szerzej, tamże.

³⁸ O r ł o w s k i, dz. cyt., s. 304.

³⁹ M. S z c z e p a n i a k, w: *Państwa Wyszehradzkie*, red. M. Szczepaniak, Poznań 1996, s. 44.

niejszej legitymizacji wybranego prezydenta ważne jest jednak, żeby został on wybrany w jednej z dwóch pierwszych tur, co wymaga zdobycia przez kandydata dwóch trzecich głosów Zgromadzenia. Takie poparcie umożliwi wybranemu prezydentowi lepsze sprawowanie urzędu poprzez wzmocnienie jego pozycji jako reprezentanta zdecydowanej większości sił politycznych w kraju.

BIBLIOGRAFIA

- B a n a s z a k B., Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych, Kraków 2004.
- B r o d z i ń s k i W., Republika Węgierska, w: Wzajemne stosunki między władzą ustawodawczą a wykonawczą, red. W. Brodziński, D. Górecki, K. Skotnicki, T. Szymczak, Łódź 1996.
- B r o d z i ń s k i W., System konstytucyjny Węgier, Warszawa 2003.
- D o n a t h H., Zgromadzenie Krajowe Parlament Republiki Węgierskiej, Warszawa 1993.
- K ö r ö s é n y i A., Węgierskie wybory parlamentarne – rok 1990, w: Wybory i narodziny demokracji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, red. J. Raciborski, Warszawa 1991.
- N o h l e n D., Prawo wyborcze i system partyjny, Warszawa 2004.
- O r ł o w s k i W., Republika Węgierska, w: Ustroje państw współczesnych, red. E. Gdulewicz, Lublin 2005.
- S z c z e p a n i a k M., w: Przebudowa ustroju politycznego na Węgrzech i w Czechosłowacji, red. M. Szczepaniak, S. Zyborowicz, Poznań 1995.
- W i s z n i o w s k i R., w: Demokracje Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 1998.

PARLIAMENTARY AND PRESIDENTIAL ELECTIONS
IN HUNGARY. LEGAL ASPECTS

S u m m a r y

In Hungary, between the 80s and 90s, as in majority of Middle-East European countries, democratic changes of political system took place. They resulted in, *inter alia*, reforms of electoral system shaped on the German-like pattern.

In the presented article the author analyses Hungarian election law, revealing regulations adopted in the Constitution and in the Act on the election relating to general and direct parliamentary elections as well as indirect presidential elections.

Discussing the mode of single-house Hungarian parliament electing, it was described in details abiding mixed-member electoral system that combines majority and proportional system elements. Apart from deliberations on electoral law, a short presentation of the Parliament's role in the system and its competences is also given.

In a further part of the analysis, attention was also drawn to the President's status within the political system. A precise review of all presidential rights and obligations was carried out as well as mode of choosing the president by the Parliament was followed.

In the concluding section, the author summarized deliberations on Hungarian electoral law. By criticizing the complexity of that system he proved that despite its complexity it plays its role properly and vastly contributes to the stability of Hungarian democracy.

Translated by Tomasz Pałkowski

Słowa kluczowe: demokracja, system wyborczy, Zgromadzenie Krajowe, Prezydent Republiki Węgierskiej.

Key words: democracy, electoral system, the House of the Nation, the President of the Hungarian Republic.